

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ
ЗБОРНИК

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE DE L'ACADEMIE POUR L'ETUDE
DU KOSOVO ET METOHIJA

RECUEIL DU KOSOVO ET METOHIJA

8

REDACTEUR DRAGAN VOJVODIĆ

BELGRADE 2019

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
АКАДЕМИЈСКИ ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ
КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКИ ЗБОРНИК

8

УРЕДНИК ДРАГАН ВОЈВОДИЋ

БЕОГРАД 2019

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИЈСКОГ ОДБОРА

ГОЈКО СУБОТИЋ
МИХАИЛО ВОЈВОДИЋ
ДРАГАН ВОЈВОДИЋ, уредник
РАДА СТИЈОВИЋ, секретар
КОСТА ЧАВОШКИ
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ
РАДИВОЈЕ МЛАДЕНОВИЋ

Примљено на II редовном скупу Одељења историјских наука
26. фебруара 2020. године

НА ПРЕДЊОЈ СТРАНИ КОРИЦА:
АМБЛЕМ – ГРАЧАНИЧКА ЦРКВА У РУЦИ
КТИТОРА КРАЉА МИЛУТИНА СА ФРЕСКЕ У
ГРАЧАНИЦИ, 1321. ГОДИНА – НИКОЛА ДУДИЋ
ТЕКСТ – ДРАГОМИР ТОДОРОВИЋ

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ИЗЛАЗИ ДВОГОДИШЊЕ
ISSN 0354-284X

ЛЕКТОРИ И КОРЕКТОРИ: ТАТЈАНА РУЖИН ИВАНОВИЋ И
НЕНАД ИВАНОВИЋ

ПРЕВОД РЕЗИМЕА: МИЉАНА ПРОТИЋ И НЕНАД ТОМОВИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: НИКОЛА СТЕВАНОВИЋ

КОМПЈУТЕРСКА ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ: ДАВОР ПАЛЧИЋ

ШТАМПА: ПЛАНЕТА ПРИНТ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

ШТАМПАЊЕ ЗАВРШЕНО 2020. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Tatjana Starodubcev</i>	St. Prokopios and St. Theodore Teron Killing Monsters in the Prizren Gospel	1
<i>Таџјана Сџародубцев</i>	Свети Прокопије и свети Теодор Тирон убице немани у Призренском јеванђељу	32
<i>Драган Војводић</i>	Представа светог Арсенија Српског у дечанском менологу	35
<i>Dragan Vojvodić</i>	The Image of Saint Arsenije of Serbia in the Dečani Menologion	61
<i>Томислав Ж. Јовановић</i>	Протојеванђеље Јаковљево у препису манастира Дечана	63
<i>Tomislav Ž. Jovanović</i>	The Dečani Monastery Copy of the Protoevangelium of James	78
<i>Miodrag M. Vukčević</i>	Kulturidentität in deutschen Routenplänen zu den zentralen Teilen der europäischen Türkei im Verlauf der Jahrhunderte	79
<i>Миодраг М. Вукчевић</i>	Културни идентитет у немачким мапама пута за централни део европске Турске током векова	110
<i>Славенко Терзић</i>	Писмо Симе Андрејевића Игуманова руском амбасадору у Цариграду Николају Павловичу Игнатијеву	113
<i>Slavenko Terzić</i>	The Letter of Sima Andrejević Igumanov to the Russian Ambassador in Constantinople Nikolay Pavlovich Ignatyev	124
<i>Мина Дармановић</i>	Осврт на народни накит Косова и Метохије	125
<i>Mina Darmanović</i>	An Overview of the Traditional Folk Jewelry of Kosovo and Metohija	137
<i>Игор Борозан</i>	Династија Обреновић и Косовски завет у вербалној и визуелној култури друге половине 19. века	139
<i>Igor Borozan</i>	The Obrenović Dynasty and the Kosovo Covenant in the Verbal and Visual Culture of the Second Half of the Nineteenth Century	154
<i>Бранка Гугољ</i>	Деведесет година рада на проучавању и заштити архитектуре манастира Бањска: 1928–2018	157
<i>Branka Gugolj</i>	Ninety Years of Research and Protection of the Architecture of Banjska (1928–2018)	172

<i>Тања Милосављевић</i>	Концептуализација госта и домаћина у језичком сазнању призренских Срба	173
<i>Tanja Milosavljević</i>	The Conceptualization of Guest and Host in the Linguistic Experience of the Prizren Serbs	183
<i>Софија Милорадовић</i>	Косовско-ресавски говори Косова и Метохије. Статус унутар дијалекатске формације, преглед одлика и истражености	185
<i>Sofija Miloradović</i>	The Kosovo-Resava Dialects in Kosovo and Metohija. Their Status Within the Dialectal Formation. An Overview of their Characteristics and Level of Exploration	225
<i>Радивоје Младеновић</i>	Судбина флексије именица косовско-метохијских призренско-јужноморавских говора	227
<i>Radivoje Mladenović</i>	The Destiny of Noun Inflection in Prizren – South Morava Vernaculars of Kosovo and Metohija	249
<i>Бојана Вељовић</i>	Обележавање будућих радњи у говору шарпланинске жупе Сирињић	251
<i>Bojana Veljović</i>	Expressing Future in the Sirinić Region on the Šar Mountains	263
<i>Јово Медојевић</i> <i>Саша Милосављевић</i>	Демографски процеси на Косову и Метохији од 1999. до 2019. године	265
<i>Jovo Medojević</i> <i>Saša Milosavljević</i>	Demographic Processes in Kosovo and Metohija from 1999 to 2019	284
	Упутство за припрему рукописа за објављивање у Косовско-метохијском зборнику	287

ПИСМО СИМЕ АНДРЕЈЕВИЋА ИГУМАНОВА РУСКОМ АМБАСАДОРУ У ЦАРИГРАДУ НИКОЛАЈУ ПАВЛОВИЧУ ИГНАТИЈЕВУ

СЛАВЕНКО ТЕРЗИЋ

UDC: 94(497.11-89)“18“
323.1(=163.41)“18“

Српски добротвор Сима Андрејевић Игуманов обратио се 1868. писмом руском амбасадору у Цариграду Николају Павловичу Игнатијеву поводом вести о затварању руског вицеконзулата у Призрену. Вицеконзулат је отворен две године пре тога, 1866. У писму се указује на тежак положај српског народа у Старој Србији, који је изложен терору и насиљима од стране Албанаца и Турака, али и небризи представника Цариградске патријаршије у Старој Србији. Игуманов обавештава Игнатијева и о свом личном доприносу. Без подршке вицеконзулата српски народ ће, према Игуманову, бити лак плен исламизације или покатоличавања.

Кључне речи: Сима Игуманов, Николај Игнатијев, Русија, Цариград, Стара Србија, Срби, Турци, Арнаути, Конзулат у Призрену, насиље, српске школе

Живот и рад великог српског добротвора Симе Андрејевића Игуманова још увек нису довољно истражени, нарочито његов боравак у Цариграду, Одеси, Кијеву и Курску. Највише пажње посвећено је његовом раду на оснивању Призренске богословије и његовим заслугама за развитак просветно-културног живота у Призрену и Метохији и другим српским областима Старе Србије. Петар Костић је доста писао о Игуманову проучавајући просветно-културни живот православних Срба у Призрену, нарочито рад Призренске богословије.¹ У новије време професор Владимир Бован објавио је монографију о Сими Игуманову, у којој је дао синтетички приказ живота и рада великог добротвора, као и историјат Задужбине Симе Игуманова.² Бован наглашава да о животу Симе Игуманова најмање грађе има за период 1866–1869. године и зато истиче драгоценост 14 писама Игуманова упућених у том периоду београдском

¹ П. Костић, *Споменица педесетогодишње Призренске богословско-учишћелске школе 1874–1921*, Београд 1925; исти, *Културно-просветни животи православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX и почетком XX века*, Скопље 1933; видети:

Споменица о двадесетипетогодишњем раду православне Српске богословско-учишћелске школе у Призрену, израдио професор Милан Гајић, Призрен б. д.

² В. Бован, *Сима А. Игуманов – животи и дело*, Приштина 2004, 298.

митрополиту Михаилу. „Да није њих – пише Бован – ми не бисмо имали готово ништа што би осветљавало Симин рад из тог времена, иначе веома значајног за читав даљи рад на остварењу плана о старосрбијанском школству с краја 60-их година XIX века“.³ И управо ту празнину требало би макар донекле да попуни писмо Симе Игуманова руском амбасадору у Цариграду генералу Николају Павловичу Игнатијеву упућено у јесен 1868. године. Писмо се налази у Архиву спољне политике Руске империје у Москви у фонду Посланство у Цариграду.⁴

Основни подаци о животу и раду Симе Игуманова добро су познати. Родио се 1804. године у Призрену у старој и угледној призренској трговачкој породици Андрије Ђорђевића. Отац му је умро доста рано услед свирепог мучења у турској тамници због учешћа у припремама Првог српског устанка. Још као дечак Сима је отишао код свог најстаријег брата Апостола (у монаштву Авксентије) у манастир Светог Марка, у коме је радила и скромна манастирска школа.⁵

Брат Авксентије је упутио Симу на учење заната – прераду дувана. Бован сматра да га је Авксентије упутио на ортачки рад у фабрици за прераду дувана са Призренцем Ђорђем Мурићем 1826. године, са којим је наставио посао све до 1836. године. Бурмутана – фабрика за прераду дувана била је подигнута на Бистрици изнад града и радила је до 1836. године.⁶ Према истраживањима биографа Симе Игуманова, он је тада напустио Призрен да би се у њега вратио тек 1864. године – након скоро 30 година. После краткотрајних боравака у Алексинцу и Битољу, Игуманов се преселио у Цариград. У турској престоници је наставио да негује контакте са неким старим турским познаницима из Призрена, али је успео да успостави добре везе и са руским посланством у Цариграду и Васељенском патријаршијом. По свему судећи, у Цариграду је непрекидно боравио од 1846. до 1850. године иако има података да је Цариград напустио нешто

³ Бован, *нав. дело*, 121.

⁴ Архив внешней политики Российской империи – Москва, Фонд Посольство в Константинополе, оп 517/2, дело 2069. Л. 43–47 об, Писмо трговца 2-ге Одеске гилде С. А. Игуманова амбасадору Русије у Османском царству Н. П. Игнатијеву, Призрен 25. октобра 1868. године (датуми су по старом календару).

⁵ Иван Степанович Јастребов у познатој књизи *Стара Србија и Албанија* истиче везаност Симе Игуманова за манастир Светог Марка: „Уз новчану помоћ руског почасног грађанина умрлог у Призрену Симе А. Игуманова, брата поменутог игумана Авксентија, саграђена је звонара 1861. г. што се може видети из натписа на

звонари са источне стране. Тај Игуманов је покљонио манастиру два звона. Сима Игуманов је на два хвата од овог натписа положен у гробницу заједно са братом, мајком, бабом му Наранцом (позната по томе што је видела Патријарха и целивала му руку) и женом чије је кости сам он пренео овде, неколико година пред смрт. Отац Петроније му је подигао врло леп, судећи по средствима, надгробни споменик с натписом захвалности за његове прилоге манастиру“. – Цит. према: Иван Степанович Јастребов *Стара Србија и Албанија, забелешке с путовања*, треће издање, приређивање, редакција и поговор Борисав Челиковић, Београд 2019, 231.

⁶ Бован, *нав. дело*, 53–54.

раније.⁷ Преовлађује мишљење да се коначно преселио у Русију, у Одесу, 1850. године. Игуманов је у Русији – у Одеси, Кијеву и Курску наставио свој успешан трговачки посао са дуваном и стекао за ондашње прилике велики иметак, који му је омогућио да помаже свој родни Призрен, да оснује Богословско-учитељску школу у њему и да оснује и данас веома познати Фонд Симе Андрејевића Игуманова.

Током тих скоро 30 година боравка у Русији Сима Игуманов није заборавио Призрен и Стару Србију. Као држављанин царске Русије Игуманов је користио сваку прилику да затражи помоћ руске дипломатије за Србе у Старој Србији, који су у околностима свеопште анархије у балканском делу Османског царства трпели необуздан терор локалних Албанаца. Још 1841. године представници Пироћанаца, Нишлија, Лесковчана и Прокупчана обраћају се првом руском конзулу у Србији Герасиму Вашченку у име своје „уцвеле и страдајуће браће“. Описујући своје „плачевно положеније“ моле заштиту руског цара и ређају разне врсте насиља и злочина које над њима чини нишки паша. Кад Турци, „а особито Арнаути виде да тако паша ради скупи се њих по сто па иду да пале села“. Наводе се бројни примери отимања жена и девојака, силовање жена и мушкараца, пљачки, убистава, отимања стоке и друге врсте насиља.⁸

До оснивања вицеконзулата царске Русије у Призрену – 1866. године, прилике у Старој Србији пратио је руски конзулат у Скадру, основан 1857. године. У Архиву спољне политике Руске империје у Москви налази се обимна грађа скадарског конзулата, која сведочи о бројним насиљима и злочинима над Србима у Старој Србији укључујући и рушење православних цркава. Архимандрит манастира Дечана Хаџи-Серафим Ристић објавио је 1864. године у Земуну познату књижицу *Плач Старе Србије* износићи на свет „стање бедног Христијанства у Турској“ и очекујући хришћанску солидарност. Годину дана пре Ристићеве књиге у Лондону је објављена књига англиканског свештеника Вилијема Дентона *Хришћани у Турској*, која говори о турским и албанским насиљима над хришћанима.⁹

Царска Русија је после Кримског рата (1853–1856) знатно ојачала мрежу својих конзулата и вицеконзулата на балканском простору, али и у целом Османском царству. Непуних десет година након оснивања конзулата у Скадру, праћење прилика у Метохији и највећем делу Старе Србије пренето је на новоосновани вицеконзулат у Призрену 1866. године. Српски народ је овај догађај доживео као велико охрабрење и подршку. Међутим, само две године након оснивања вицеконзулата у Призрену пронела се међу тамошњим Србима вест да ће руски вицеконзулат бити затворен. То је побудило Симу Андрејевића Игуманова да се опширним писмом обрати руском амбасадору у Цариграду генералу Игнатијеву указујући на

⁷ *Истѳо*, 70.

⁸ С. Терзић, *Стара Србија (XIX–XX век). Драма једне цивилизације*, Нови Сад – Београд 2012, 413–414.

⁹ W. Denton, *The Christians in Turkey*, London 1863.

опште политичке и духовне прилике и могуће ужасне последице уколико дође до затварања руског дипломатског представништва. Поред тога што је вицеконзулат и формално био потчињен амбасадору Игнатијеву, сам руски амбасадор је уживао велики ауторитет у османској престоници и врло вешто држао широку мрежу својих контаката са хришћанским народима на Балкану, али и другим личностима широм Османског царства.

Николај Павлович Игнатијев, истакнута фигура руске дипломатије 50–70-их година 19. века, родио се 17. јануара 1832. године у Санкт Петербургу у старој аристократској фамилији. После завршетка Пажевског корпуса Игнатијев је 1849. године ступио у Академију Генералног штаба, коју је завршио 1853. године. Са 24 године постао је пуковник и именован за војног аташеа у Лондону 1856. године.¹⁰ Игнатијев је био врло амбициозна, образована и продорна личност руске дипломатије. По повратку из Лондона предводио је дипломатске мисије у Хиву и Бухару, а затим у Пекингу у периоду 1858–1860. године. Крајем 1861. године постао је директор Азијског департмана МИД-а царске Русије, који је пратио послове у Османском царству, земљама Средње Азије и Далеког Истока.¹¹ Поред других језика Игнатијев је још као млад 1852. године почео да учи турски језик. За руског посланика у Цариграду именован је 1864. године, да би након три године био унапређен у ранг амбасадора.

Није било случајно што се Сима Игуманов 1868. године обратио генералу Игнатијеву, јер је управо он допринео јачању утицаја Русије у балканском региону и целом Османском царству. Игуманов, као што се види из писма, скреће пажњу на неподношљив положај Срба у Старој Србији, на терор и злочине Албанаца и Турака, али и на потпуну небригу представника Васељенске патријаршије за духовно, културно и материјално стање Срба у Старој Србији. Треба имати у виду чињеницу да је управо у ово време текла велика борба Бугара за отцепљење од Цариградске патријаршије и формирање сопствене цркве у лицу Бугарске егзархије. Генерал Игнатијев је подржавао Бугаре у овој борби и вероватно је та атмосфера утицала делимично и на Игумановљево мишљење о фанариотима. Неспорно је да је Цариградска патријаршија све више била у служби грчке националне идеје, али нису ни све грчке владике биле исте. Познато је да је после укидања Пећке патријаршије 1766. године Васељенска патријаршија у српске земље за владике слала Грке познате као „фанариоте“ (по кварту Фанар у Цариграду, у коме се налазило седиште Цариградске патријаршије). У тренутку када Игуманов пише писмо Игнатијеву рашко-призренски епископ је био Грк Мелетије, који је на тој дужности остао 41 годину (1854–1895). У српској литератури постоје опречна мишљења о улози владике Мелетија. Док га

¹⁰ *Российская дипломатия в портретах*, Москва 1992, 238–239; В. М. Хевролина, *Российский дипломат граф Николаи Павлович Игнатъев*, Москва 2004, 16–18.

¹¹ Хевролина, *нав. дело*, 99–101.

неки оптужују као фанариотског владику, други сматрају да „није био фанатичан Грк“ (П. Костић, М. Веселиновић). Мелетије је дао благослов за отварање Богословије у Призрену 1871. године, а за његово време подигнута је и нова црква Светог Ђорђа у Призрену.

Мало је вероватно да је постојала намера за затварање руског вицеконзулата у Призрену. Бар у руској дипломатској грађи тога времена нема помена о таквом кораку. Вицеконзулат је наставио да ради све до ослобођења Старе Србије 1912, али писмо Симе Игуманова амбасадору Николају Игнатијеву сведочи о његовој изузетној бризи за стање српског народа у Старој Србији и, још више, за његову будућност. Оно је истовремено сведочанство његових личних залагања за унапређење просветних и културних прилика међу тамошњим Србима и пружа још један зрачак светла на личност незаборавног српског добротвора из царског Призрена. Писмо, написано на руском језику, доносимо у целини, у преводу аутора овог рада на српски језик.

Његовој Екселенцији Н. П. Игнатијеву

Најмилостивији господару,

Част ми је да покорно замолим Вашу Екселенцију да изволите обратити милостиву своју пажњу на ових неколико мојих речи о положају православног народа у овоме крају у садашње време.

Бавећи се током 35 година трговином у Русији, у градовима Кијеву, Одеси и Курску, као староседелац Старе Србије ја никада нисам напустио мисао о злехудој судбини своје браће коју сам овде оставио, као и о томе како бих им помогао и на неки начин пробудио у њима свест општељудских и народних права у њиховом сопственом интересу; зато што сам, захваљујући својим довољно широким везама са умним људима у Русији, увидео како су овдашњи Срби дубоко заостали у свим односима. И није чудно, јер су цео свој историјски живот они провели у борби за своје народне и националне особености. А како су непријатељи били многобројни и њихови напади чести и силовити, они нису могли одолети. У новије време Србима у Кнежевини и онима који су под Аустријом срећа се донекле осмехнула и само с онима који су још увек под турским ропством судбина наставља да игра своју опасну игру у сваком моменту угрожавајући их коначном погибијом. Први, по предањима, говоре о бившим насиљима од стране Турака; други, о прогонима које су претрпели од стране Немаца; но ни први ни други скоро ништа не знају о суровостима фанариота. Не осетивши их на себи они не разумеју каква је то љута рана која разједа словенско срце и уништава чисту словенску природу овдашњих Срба. Само Србима који живе у Босни, Херцеговини и овде у Старој Србији суђено је да страдају од притиска неморалног утицаја својих пастира и духовних отаца – фанариота. Иако њихови мучитељи – Турци и Арнаути настоје да отму од њих последња средства за живот, а понекад,

Машкевич
(Кефелин (С. С. Мелан))

Милостивый Государь!

Честно и много покорнейше прошить
Ваше Превосходительство, что бы Вы из-
волили обратить милостивнейше свое вни-
маніе на этия несколько словъ моихъ, о по-
ложении православнаго народа въ зримомъ
крате въ настоящее время.

Въ настоящее время продолженіи принятии
пяти лѣтъ торгового въ Россіи въ городахъ Кіевѣ,
Одессѣ и Курскѣ, а какъ угрожающе старейшей Сербіи, ми-
нута непокидала мысли о злополучной судьбѣ своихъ
братіевъ, оставшихся здѣсь равно и о томъ, какъ бы по-
возможнѣе и какъ нибудь пробудить въ нихъ сознание обще-
человѣческихъ и народныхъ правъ, въ ихъ собственныхъ инте-
ресахъ; потому что, благодаря своимъ довольно обшир-
нымъ

Его Превосх. Н. П.
Игнатьеву
и пр. и пр. и пр.

уосталом, чак и сам живот, само су њихови наводни духовни просветитељи фанариоти у стању да својим неморалним поступцима нагнају несрећне православне Србе да се у очајању бацају под покровитељство ислама, како се то недавно десило с православним учитељем у г. Митровици. Многе из своје пастве сличним незаконитим поступцима они гурају такође у руке римске пропаганде. Тако је наш митрополит, за време недавне посете граду Гњилану ради освећења нове цркве и духовног ојачања својих чада, продао латинима за новац место које је припадало једној старој разрушеној цркви, на чијим темељима они намеравају у најкраћем року да подигну нову цркву за себе. А колико најнеопходнијих домаћих принадлежности одузимају они од најсиромашнијих хришћана за покриће њихових расхода? Колико је добрих учитеља протерано?!? На тај начин грчки архијереји учвршћују сиромашни српски народ у вери њихових предака и лече њихове душевне патње за време својих посета!

Не усуђујем се да оптерећујем Вашу Екселенцију набрајањем сличних несрећа које трују и без тога већ несносан живот овдашњег народа. Рећи ћу само да су мноштво сличних извештаја и жалби на њих слале мени овдашње православне општине за време мог боравка у Русији. Услед тога после дугих размишљања дошао сам до убеђења да је најбоља помоћ овдашњем православном становништву научно-морално хришћанско образовање. Ради тога ја сам проширио своје односе са свим православним општинама шаљући новчану помоћ за њихове школе, а богослужбене књиге, одежде, хоругве и остале црквене утвари у њихове православне цркве. Тако да ће се тешко наћи у целој Старој Србији нека школа или црква која није добила било какав дар од мене. Године 1857. послао сам два звона средње величине у манастир Светог Марка удаљен сат и по од Призрена – осим других поклона – који су уз помоћ Арнаута били допремљени до манастира и постављени на посебан, о мом трошку изграђен камени звоник. Наравно, мени ни као овдашњем, а, нарочито, не као оданом поданику Русије, никада не би дозволили да то урадим, како Турци тако и Арнаути, да се ја раније нисам постарао да придобијем добру наклоност и једних и других. Зато су овдашњи важнији Турци гледали на ово са одобравањем, а у планинама око манастира живећи Арнаути, иако се одликују својом фанатичном мржњом према православнима, ипак су они сами, како сам већ рекао, помогли у овоме само из поштовања према мени. Због тога што је у мом детињству мој рођени брат, кога су такође поштовали сви који су га знали, био игуман у овом манастиру, у коме сам и ја сам одрастао, такорећи пред очима ових фанатичних дивљака. А када сам, уверивши се у сиромаштво православних општина, предузео да градим и издржавам на свој сопствени рачун школе у неким овдашњим местима, то је, разуме се, било неопходно поклонима и разним другим средствима одобровољити опет и Турке и митрополита да им се не би на неки начин учинила сумњивом моја намера. Тако сам и урадио.

На крају, после тридесетогодишњег мог боравка напољу, то јест пре четири године, ја сам дошао овде у Призрен да бих лично извидео могу ли остварити планирани посао. Истина, пошло ми је за руком да наиђем на опште расположење како од стране православних општина и целог народа тако и у потпуности од стране Турака и митрополита. Зато што су и моје претке,

русского В. Консульства. Что касается здешнего
Митрополита, то он опасается как-то совер-
шенно безсильными защитить народ перед ту-
режскими властями, а избирать, то это может и
улыбнет. Бедному народу только и осталось всего
своего надежду положить на наше В. Консульство,
и действительно оно видит что и одной тою
его достаточно для того, что бы и Турки и Ар-
мяны равно и латинцы значительно сдержива-
вали свою ненависть против православных.

Вследствие вышеизложенных обстоятельств, и
ослепленный должный Вашему Превосходитель-
ству, что если правительство нашего Величествей-
шого Государя запретит дальнейшее наше В. Консульство, то это
будет величайшее несчастье для православного народа в сата-
рей Сербии и по всей вероятности, все вместе со мной ска-
жут, что гораздо лучше было бы если бы его совершенно не было
и прежде, потому что, единичные предложения не было бы
для Турок, армянство и латинцы ненавидеть и притесдо-
вать православных, следовательно для последних было
бы единичное несчастье не было.

За сие гесте много назваться

Вашего Превосходительства

№ ПИСТА
АНО
ДЕНЬ
МЕСЯЦ
ГОД
ПОДПИСА

№ 1 Признан
25/8, 1868 года.

Вопорный суга
Сима Сигуманов

Одессой 2ой гильдии купец

као и мене скоро сви знали, изузимајући митрополита, још до мог одласка одавде. Но при томе ја сам се уверио да прилике не дозвољавају почети посао јавно, као руском поданику, због чега сам се, проборавивши овде два месеца, вратио назад у Русију, задржавши се само на куповини једне куће, коју сам и поклонио овдашњој општини за школу. И зато, две године пре овога, мене је веома обрадовала вест да је влада нашег Свемилостивог Цара именовала вицеkonzула у Призрену. Ускоро после тога упутио сам на дужност учитеља овде једног образованог Србина који је завршио наставу у К. Д. Академији одредивши му са своје стране плату, а ускоро затим ја сам преко својих људи купио још неколико кућа да бих их затим порушио и на њиховом месту подигао једно велико здање за мушку и женску школу и друго за смештај учитеља. С тим циљем, регулисавши ове године своје трговачке послове у Русији, дошао сам пре петнаест дана назад опет у Призрен да коначно организујем школе и овде и у Средачкој жупи, где сам ја такође подигао [школу] и снабдео учитељем ево већ другу годину на сопствени рачун – а такође и у другим местима. Овдашњем православном народу била је позната моја намера због чега су се сви обрадовали моме доласку. Али шта сам чуо овде? На моје огромно чуђење и жаљење угледнији људи су ми саопштили да је, наводно, недавно стигла вест из Цариграда да ће овдашњи наш руски конзулат бити сасвим затворен.

Дозволите ми да изјавим пред Вашом Екселенцијом да је сада овдашњи измучени, онемоћали и морално изнемогли православни народ у потпуности заплашен и потресен после овакве вести – он је просто жив умро од страха. Срећући се на улицама и у кућама сваки у неверици сагиње главу и пита један другог нису ли нас наша браћа Руси опет бацили на милост овдашњих дивљака, свирепих ваздашњих наших мучитеља – Турака и Арнаута. Нећемо ли бити принуђени да у очајању и у крајњој нужди опет тражимо заштиту и помоћ од нама омрзнуте латинске пропаганде? Зар од митрополита грчких треба опет да страдамо тако како смо страдали и раније??? ... Ако се ова вест, не дај Боже, обистини, онда ће овдашњи заборављени и понижени православни народ бити сасвим достојан сажаљења, али већ ће бити касно и, признајем, веома сам ожалостен због онога што ће уследити, јер је овдашњим Турцима и Арнаутима немогуће наћи равних у грубом фанатизму против хришћана. Јадни Срби у Старој Србији почели су да гледају на своје дане као нормалне тек од времена када је овде дошао руски царски В-конзул; њиховој срећи и задовољству није било краја. Желећи да покажу своје безгранично поштовање према Русима, они су поред саме цркве изградили дом за В-конзула против воље Г-дина В-конзула. Мени ће бити још посебно жао ако се наше В-конзулство затвори овде и због тога што сам ја успео још од доласка да откупим пола кварта простора са кућама на њему и одједном ће све то пропасти за јадни православни народ.

Услед тога усуђујем се најпокорније молити пред Вашом Екселенцијом за саосећање због веома незавидног положаја овдашњих Срба у Старој Србији и да би сте се умилоствили отклонити претећу опасност. Заједно с тим такође најпокорније молим да опростите мени старцу за ово моје размишљање зато што ја не измишљам ово сам, већ говорим само оно што овде чујем. Верујте ми преда мном се најугледнији Срби овде искрено поверавају баш као пред

духовником, због тога што се устежу да пред нашим В-конзулом кажу све своје бољке. Истина је да је турска влада основала вилајет у Скадру, али Скадар је сасвим далеко од нас, а уз то у самом граду, као и целој његовој околини, само латина је прилично много док је православних тако мало. А Призрен је управо у центру Старе Србије, на чијем целом простору латинских домова ће се набројати не више од једне хиљаде, док православних српских има најмање десет хиљада. И без обзира на то што сваки сеоски, као и градски латински свештеник, поред своје духовне дужности, врши још дужност политичког агента; уз то латини имају свога владика који такође игра и политичку улогу. Поред свега тога одавно овде постоји аустријски В-конзулат ради заштите латина из чега је јасно да сви латини у потпуности разумеју географски значај Призрена и гледају на њега како треба – као на само срце Старе Србије. По обавештењима која сам прикупио показује се да латини у свим местима Старе Србије не само да живе сасвим мирно под енергичном заштитом свога свештенства него још и много притискају православне како својим утицајем у њиховим друштвеним и трговачким пословима тако и путем турске администрације. Ето таква је судбина овдашњег православног народа: од Турака не може да очекује ни најмање саосећања, од Арнаута још и мање, а латини тако савршено би их ометали уколико овде не би било нашег руског В-конзулства. Што се тиче овдашњег митрополита, он је на одређен начин потпуно немоћан да заштити народ пред турским властима, а да граби он може и уме. Јадном народу је само и остало да сву наду полаже на наше В-конзулство. И заиста, он види да је чак сама његова сенка довољна да Турци и Арнаути, као и латини у доброј мери суздржавају своју мржњу против православних.

Након горе изложених прилика усуђујем се обавестити Вашу Екселенцију да ако влада нашег свемилостивог Цара затвори овдашњи наш В-конзулат, то ће бити највећа несрећа за православни народ у Старој Србији и највероватније да ће сви заједно са мном рећи да би можда било боље да га ни раније није било зато што би то био још један изговор мање за Турке, Арнаути и латине да мрзе и угњетавају православне. Дакле, за последње била би још једна несрећа мање.

Имам посебну част назвати се

Ваше Екселенције

Најлокорнији слуга

Сима А. Игуманов

трговац Друге одеске гилде

У Призрену,
25/X 1868. године

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – REFERENCE LIST

- Бован, В., *Сима А. Игуманов – животи и дело*, Приштина 2004.
- Јастребов, И. С., *Сѣара Србија и Албанија, забелешке с њуџовања*, треће издање, приређивање, редакција и поговор Борисав Челиковић, Београд 2019.
- Костић, П., *Сѣоменица њедесетџогодишње Призренске богословско-учиџельске школе 1874–1921*, Београд 1925.
- Костић, П., *Кулџурно-њросветџни животи џравославних Срба у Призрену и његовој околини у XIX и џочетџком XX века*, Скопље 1933.
- Сѣоменица о двадесетџ-њетџогодишњем раду џравославне Срџске богословске-учиџельске школе у Призрену*, Израдио професор Милан Гаџић, Призрен б. д.
- Терзић, С., *Сѣара Србија (XIX–XX век). Драма једне цивилизације*, Нови Сад – Београд 2012.
- Россијскаја дипломатия в портретах*, Москва 1992.
- Хевролина, В. М., *Россијский дипломат гроф Николаи Павлович Игнатъев*, Москва 2004.
- Denton, W., *The Cristians in Turkey*, London (Bell and Daldy), 1863.

THE LETTER OF SIMA ANDREJEVIĆ IGUMANOV
TO THE RUSSIAN AMBASSADOR IN CONSTANTINOPLE
NIKOLAY PAVLOVICH IGNATYEV

SLAVENKO TERZIĆ

In 1868 the Serbian philanthropist Sima Andrejević Igumanov sent a letter to the Russian ambassador in Constantinople Nikolay Pavlovich Ignatyev in response to reports of the closing down of the Russian vice-consulate in Prizren. The vice-consulate had been opened two years before, in 1866. The letter highlights the difficult position of the Serbian people in Old Serbia, who were suffering terror and violence at the hands of the Albanians and Turks as well as the negligence of the representatives of the Ecumenical Patriarchate in Old Serbia. Igumanov also informed Ignatyev of his own personal contribution. Without the vice-consulate's support, Igumanov claimed, the Serbian people would easily fall prey to Islamization or Catholic conversion.

Keywords: Sima Igumanov, Nikolay Ignatyev, Russia, Constantinople, Old Serbia, Serbs, Turks, Albanians/Arnauts, Prizren consulate, violence, Serbian schools

The paper brings a long letter addressed by the prominent Serbian philanthropist, Sima Andrejević Igumanov of Prizren, to the Russian ambassador in Constantinople, Nikolay Pavlovich Ignatyev, on 25 October 1868 (Julian calendar). The original letter in Russian is kept in the Archive of the Foreign Policy of Imperial Russia in Moscow (collection: Embassy in Constantinople). A Serbian translation of the letter is preceded by the author's lengthy foreword. In response to reports circulating in Prizren that the town's Russian vice-consulate would be closed after only two years (it had been opened in 1866), Sima Igumanov wrote to Ignatyev and explained the very difficult political, cultural and religious position of the Serbian people in Old Serbia. He highlights the incessant terrorizing and victimizing by the Turks and the Albanians, as well as the lack of concern of the representatives of the Ecumenical Patriarchate in Old Serbia for the spiritual wellbeing of their flock. According to Igumanov, the Serbian people had seen the opening of the Russian vice-consulate as a source of support and protection, but the reports of its closing down had caused consternation among them. If that were to happen, it would open the door to the Islamization and Catholicization of the remaining Serbs. Igumanov also informed Ignatyev of the steps he had personally taken to improve the educational situation among the Serbs in Prizren, Sredačka Župa (the County of Sredska), and other places. The foreword to the published document offers the main biographical information on Sima Igumanov and Nikolay Ignatyev, along with a brief overview of the political climate in the 1860s, when the central developments discussed in this paper took place.